

Sevr'in Öncesinde Ekonomik Çöküntü vardı

• Yıldırım KOÇ
Öğretim Üyesi, ODTÜ

Son bir-iki yıldır Türkiye'ye gelen Avrupalı uzmanların çantalarından, Sevr Antlaşmasında Osmanlı Devletinin nasıl parçalanacağını gösteren haritalar çıkıyor. Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye yönelik politikasının arkasında da bu mantığın geçerli olduğu 12-13 Aralık 2002 günleri Kopenhag'da gerçekleştirilen devlet ve hükümet başkanları zirvesinde bir kez daha açıkça ortaya çıktı. ABD'nin Türkiye'ye yönelik politikalarında da aynı anlayış hakim. 8-10 yıl önce, emperyalistler Sevr'i hortlatmak istiyor dendiğinde, çok fazla ciddiye almazdım; bu kadar pervasız ve hayalperest olabileceğini düşünmezdim. Ancak 1996 yılı kışında yaşadığım bir olay sonrasında bu işin ciddiyeti kafama dank etti.

Dünyanın büyük ülkelerinden birinin Ankara'daki büyükelçilik müsteşarı 1996 kışında resmi ikametgahında beni akşam yemeğine davet etti. Gittim. Benden başka bir Türk daha vardı; ancak o da bir Dünya Bankası projesinde çalışıyordu. Yemekten önce, çok deneyimli ve yaşlıca bir diplomat olan büyükelçilik müsteşarı ile sohbet ediyorduk. Konuşurken beni yandaki bir odaya yönlendirdi. Odanın girişinde sol duvarda büyük bir Sevr haritası asılıydı. Çok şaşırdım. Adam, "tanıdınız mı?" diye sordu. Ben de, "Sevr haritasını biliyorum; ama biz bu haritayı Milli Kurtuluş Savaşıyla yırttık. Sizin ülkeniz Lozan Antlaşmasını onaylamamış bile olsa, bugün Sevr'in yerinde Lozan var" dedim. Adam da, büyük bir pişkinlikle, "büyükkelçilikte duruyordu; hatıra olsun diye astık", dedi. Yemekte ülkenin eski bir senatörü de vardı. Özelleştirme konusunu tartıştık. Ayrılırken bu eski senatör, görüşmeden çok memnun olduğunu söyledikten sonra, gülümseyerek "çok katı olmayın" dedi.

Halbuki çok katı olmak lazım. Bağımsızlık, milli hakimiyet (ulusal egemenlik), onur, şeref, haysiyet konularında çok katı, tavizsiz, uzlaşmaz, inatçı olmak lazım. Ancak bu konularda katı olabilmek için, ayağınızı sağ-

lam bir zemine basmak gerekiyor. Emperyalistler de bunu çok iyi bildiklerinden, önce ayağımızın altındaki zemini bir bataklığa dönüştürüyorlar.

Bu bataklık ne? Nasıl oluşturuluyor?

Köşe dönmeçilik bu milletin geleneklerinde var mıydı? Yoktu. 25-30 yıl önce, bu ülkede hırsızlar ayıplanırdı, dışlanırdı. "Ben memura fazla maaş vermem, ama benim memurum işini bilir" mantığı rasgele mi yerleştirildi; yoksa emperyalistlerin ahlaki değerlerimizi çürütürerek bizi yoketme girişiminin altyapı çalışmalarından biri miydi?

Bu kadar tüketim ve gösteriş merakı bu milletin geleneklerinde var mıydı? Osmanlı Devleti bundan 150 yıl önce Batılı güçlere borçlanmaya başladığında saraylar yaptırdı, kaynakları saraylarda harcadı. Buna rağmen halkımız kendisini bir tüketim ve gösteriş dalgasına kaptırmadı. Cumhuriyet kurulduktan sonra iki-üç kuşak mütevası bir hayat sürdü. Gösterişe kaçan ayıplanırdı. Eve alınanlar, yoksullar görüp de imrenmesin diye, bez torba içinde götürülürdü. Bir de günümüzü düşünün. Giyim kuşamdaki modayı, birçok insanın elinden düşürmediği cep telefonunu, kredi kartlarıyla yapılan gereksiz harcamaları hatırlayın. Bunlar rasgele mi ortaya çıktı; yoksa emperyalistlerin bizi borçlandırarak bağımlı kılma çabalarının bir parçası mıydı?

Bu kadar israf geleneklerimizde var mıydı? Çoğumuz, "tabağında yemek bırakırsan gece rüyada seni kovalar" diye büyütüldük. Ekmeği nimet bildik, ekmeği yaratan emeğe saygı duyduk. Yolda ekmek gördüğünde onu yerden alıp, öpüp alına götüren ve kenarda başka bir yere koyan başka hangi ülke insanı vardır? Bir de son 20-25 yıldır özellikle teşvik edilen israfı düşünün. Herkes alışveriş yapsın da ekonomi canlansın gibi bir yaklaşım var; ancak bu anlayış, gelişmiş kapitalist ülkeler için geçerlidir; bizim gibi kaynakları sınırlı ülkeler için

değil. İsrafa dayalı tüketim kendiliğinden mi gelişti; birileri bunu teşvik mi etti?

Türkiye’de eskiden büyük bir samimiyetle yerli malı haftaları düzenlenirdi. “Yerli malı yurdun malı, herkes onu kullanmalı” sözleri hepimizin aklındadır. Peki, nasıl oldu da bizde yabancı malı hayranlığı bu kadar gelişti? Avrupa’nın tapon malları nasıl oluyor da bu ülkede kapış kapış gidiyor? Bu anlayış değişikliği kendiliğinden mi oldu; yoksa başka hesaplar mı söz konusu?

Türkiye de eskiden tefecilik yapana hırsız gibi bakılırdı. 1950’li, 1960’lı yıllarda bir tefeciden söz edilirken, hakaret sıfatları veya küfürler eklenirdi. Peki, nasıl oldu da bugün sanayicilerimizin gelirinin önemli bir bölümü üretimden değil de devlete verilen yüksek faizli borçlardan geliyor? Nasıl oluyor da borsada oynamaya hevesli küçük tasarruf sahiplerinin sayısı bu kadar arttı? Niçin birçok insan, çalışmadan, alınteri dökmeden, beynini yormadan, üretmeden bu kadar hızla zengin olmaya, tüketmeye, tüketmeye, tüketmeye, tüketmeye, hava atmaya çalışıyor? Bu değişiklik rasgele mi oldu?

Sevr yıllardır gündemdedir. Ancak, Sevr’i silahla uygulatamayanlar, ekonomik çöküntü ile uygulamaya çalışmaktadır. Ekonomik çöküntü için de anlayış değişikliklerinin yaşanması zorunludur. Bir kesimin yıllardır sınıca yerleştirdiği değişiklikler, büyük bir planın adımlarıdır.

Sevr’in arkasında, Osmanlı sanayiinin çöküşü yatıyordu. Osmanlı sanayii 19. yüzyılın ilk yarısında büyük bir çöküntü yaşadı. Sanayiinin bu çöküşünün ardından ekonominin diğer sektörlerinde de önemli sorunlar gündeme geldi. Osmanlı Devleti, özellikle 1838 yılında İngiltere ile imzaladığı Baltalimanı Anlaşmasının ardından hızlanan bu süreçle birlikte, borçlanmaya başladı. Borçlanmanın hemen arkasından, Avrupa devletleri Osmanlı ülkesinde yaşayan azınlıkların koruyucusu rolüne soyundu ve farklı etnik unsurlardan (mozaik biçiminde) oluşan Osmanlı devleti çöktü. Çöküş sürecinin başlangıcı, Osmanlı sanayiinin çöküşüdür.

Bu konuda en önemli çalışmalardan biri 1939 yılında yayımlanmıştı. Tanzimat’ın 100. yıldönümü vesilesiyle bir komisyon tarafından Tanzimat-ı isimli bir derleme hazırlandı ve yayımlandı. Maarif Vekili Hasan Ali Yücel’in sunuş yazısını yazdığı bu değerli derlemede yer alan çok önemli yazılardan biri, zamanın İktisat Fakültesi Dekanı Ord.Prof. Ömer Celal Sarç’ın “Tanzimat ve Sanayimiz” yazısıdır. 1939 yılında yayımlanan bu değerli çalışma bir süre önce Milli Eğitim Bakanlığı tarafın-

dan yeniden basıldı. Ömer Celal Sarç’ın makalesi (s. 423-440), serbest ticaretin nasıl gelişmiş ülkeler lehine işlediğini ve Osmanlı sanayiinin gelişmiş ülkelerin ürünleriyle rekabet edemeyerek nasıl çöktüğünü çok açık bir biçimde göstermektedir.

Ömer Celal Sarç’ın yazdıklarına göre, 1847 yılında Bursa da ipek sanayii bir çöküş içindedir. Birkaç sene önce Bursa da 25 bin okka ipek harcayan 1000 tezgah varken, bu sayı 1847 yılında 75’in altına inmiştir ve harcanan ipek 4 bin tondur. Osmanlı sanayiinin belkemiğini teşkil eden pamuklu imalatı, Manchester fabrikalarının ezici rekabetine maruzdur. Mensucat ithalatının bu artışı, iplik imalatıyla beraber pamuk dokumacılına da ağır darbe vurmuştur. İşkodra’da 1812’de 600 tezgah çalışırken 1821’de tezgahların sayısı 40’a inmiştir. Tırnova’da 1812’de 2000 dokuma tezgahı varken, 1830’da bunların mevcudu 200’den ibarettir.

Sevr’in altyapısının nasıl oluştuunu ve günümüzde Avrupa Birliği ile girilen gümrük birliği sonrasında Türkiye’yi nelerin beklediğini öğrenmek isteyenlerin mutlaka okuması gereken yapıtlardan biri, Ömer Celal Sarç’ın 73 yıl önce yazdığı makaledir.

Türkiye’nin Avrupa Birliği ile 1.1.1996 tarihinde girdiği Gümrük Birliğinin olumsuz sonuçları da aynı derecede tahrip edici ve hatta yıkıcıdır. Bu nedenle, Gümrük Birliğinin ilk yıllarında bu süreci destekleyen işverenlerin bir bölümü, artık Gümrük Birliği ilişkisinin gözden geçirilmesi gerektiğini dillendirmeye başlamıştır. Gümrük Birliği sonrasında Türkiye’de sanayii kuruluşlarının mülkiyetinin önemli ölçüde uluslararası tekelleşen sermayenin eline geçmesi de günümüzün farklı sorunlarından biridir.

Sevr Antlaşması yeniden gündemdedir. Kıbrıs konusundaki dayatmalar bu programın parçalarıdır. Ancak Sevr’in hortlatılma girişimlerine karşı durabilmenin yolu, hayatın her alanında uyanıklıktan, duyarlılıktan, sorumlu davranıştan geçmektedir. Bugün hayatta olmayan bir büyüğümüz, “bu ülkenin insanlarına vatan için öl dersin, gider ölümler; ama vatan için her gün şu kuyudan bir kova su çek, dersin, yapmazlar”, demiş. Vatan için şehit olmak en kutsal görevdir; ancak onun öncesinde hırsızlıkla, yoksuzlukla, israfla, gösterişle, rüşvetle mücadele etmek, ekonomimizi güçlendirmek, üretimi artırmak da görevlerimizdir. Bu görevlerimiz gerektiği gibi yerine getirirsek, şehit olmamıza gerek kalmayacaktır. ■